

Македонско биолошко друштво
GARRA KOMUNALE NGA LENDA E BIOLOGJISE VITI I 1
-QELSI

Проширувањето на клучот е наведено во клучот на македонски јазик

<p>1. Prej cilave pjesë është e ndërtuar gjenerata joseksuale e mykut?</p> <p>1. kercelli, 2. sporangiumi, 3. spore,</p> <p style="text-align: right;">___/3 p</p>	<p>2. Cilët prej familjeve të përmendura kanë përfaqësues të cilat përdoren si bimë shëruese ?</p> <p>a) Fagaceae b) Ranunculaceae c) Lamiaceae d) Iridaceae</p> <p style="text-align: right;">___/1p</p>																				
<p>3. Plotësoni fushat e zbrazëta te fjalia ! Gjatë eksperimentimit formohen grupe kontrolluese dhe eksperimentale të cilat dallohen nga ndryshmueshmeria e pavarur, megjithatë gjatë eksperimentit vërehet ose matet ndryshmueshmeria e varur.</p> <p style="text-align: right;">___/2 p</p>	<p>4. Numëro 5 familje të bimëve dikotiledone !</p> <p>1. Fabaceae, 2. Fagaceae, 3. Rosaceae, 4. Euphorbiaceae, 5. Ranunculaceae, Liliaceae</p> <p style="text-align: right;">___/5 p</p>																				
<p>5. Cili lloj i peshqive konsiderohen si parardhës të uJORËVE ?</p> <p>a) peshqi me gojë të rumbullakët b) peshqit kërcor c) sarkoperku d) rajat</p> <p style="text-align: right;">___/1 p</p>	<p>6. Lloji paraqet:</p> <p>a) bimë ose kafshë individuale b) grupë e bimëve ose kafshëve c) grupe e llojeve ngushte te lidhura te bimeve ose kafsheve d) te gjitha te lartpermendurat</p> <p style="text-align: right;">___/1 p</p>																				
<p>7. Shënoi pohimet e dhëna si të S (sakte) dhe J (jo e sakte) !</p>																					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 80%;">a) Tek mukyet nuk zhvillohen gyptha percues</td> <td style="text-align: center;">S</td> </tr> <tr> <td>b) myku marshantia (<i>Marchantia sp.</i>) formon triset</td> <td style="text-align: center;">J</td> </tr> <tr> <td>c) <i>Pinus silvestris</i> është pish endemeike e cila rritet në Pelister</td> <td style="text-align: center;">J</td> </tr> <tr> <td>d) <i>Larix sp.</i> Është bimë e zhveshur gjethërrënëse</td> <td style="text-align: center;">S</td> </tr> <tr> <td>e) Gjethet tek bimët dikotiledone në bazën formojnë mëngë gjethesh</td> <td style="text-align: center;">J</td> </tr> <tr> <td>f) Përfaqësuesit e familjes <i>Orchidaceae</i> rriten në zonat tropikale si epifite dhe saprofite</td> <td style="text-align: center;">S</td> </tr> <tr> <td>g) Kolhicini është alkaloid të cilin e përmban bima anemona</td> <td style="text-align: center;">J</td> </tr> <tr> <td>h) Morfina , papaverina dhe kodeina janë alkaloidë të cilat ekstrahohen nga bimë të familjes <i>Papaveraceae</i></td> <td style="text-align: center;">S</td> </tr> <tr> <td>i) Lulet tek monokotiledonet nuk kanë kupë dhe kurrorë</td> <td style="text-align: center;">S</td> </tr> <tr> <td>j) Sfangumi merr pjesë në grupën e myshqeve të mëlcise</td> <td style="text-align: center;">J</td> </tr> </table> <p style="text-align: right;">___/10 p</p>		a) Tek mukyet nuk zhvillohen gyptha percues	S	b) myku marshantia (<i>Marchantia sp.</i>) formon triset	J	c) <i>Pinus silvestris</i> është pish endemeike e cila rritet në Pelister	J	d) <i>Larix sp.</i> Është bimë e zhveshur gjethërrënëse	S	e) Gjethet tek bimët dikotiledone në bazën formojnë mëngë gjethesh	J	f) Përfaqësuesit e familjes <i>Orchidaceae</i> rriten në zonat tropikale si epifite dhe saprofite	S	g) Kolhicini është alkaloid të cilin e përmban bima anemona	J	h) Morfina , papaverina dhe kodeina janë alkaloidë të cilat ekstrahohen nga bimë të familjes <i>Papaveraceae</i>	S	i) Lulet tek monokotiledonet nuk kanë kupë dhe kurrorë	S	j) Sfangumi merr pjesë në grupën e myshqeve të mëlcise	J
a) Tek mukyet nuk zhvillohen gyptha percues	S																				
b) myku marshantia (<i>Marchantia sp.</i>) formon triset	J																				
c) <i>Pinus silvestris</i> është pish endemeike e cila rritet në Pelister	J																				
d) <i>Larix sp.</i> Është bimë e zhveshur gjethërrënëse	S																				
e) Gjethet tek bimët dikotiledone në bazën formojnë mëngë gjethesh	J																				
f) Përfaqësuesit e familjes <i>Orchidaceae</i> rriten në zonat tropikale si epifite dhe saprofite	S																				
g) Kolhicini është alkaloid të cilin e përmban bima anemona	J																				
h) Morfina , papaverina dhe kodeina janë alkaloidë të cilat ekstrahohen nga bimë të familjes <i>Papaveraceae</i>	S																				
i) Lulet tek monokotiledonet nuk kanë kupë dhe kurrorë	S																				
j) Sfangumi merr pjesë në grupën e myshqeve të mëlcise	J																				
<p>8. Lidhni emrat popullore të famijeve me emrat latin të tyre, duke i vendosur numrat e duhur në kolonën e fundit të tabelës !</p>																					
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;">Emri popullor</th> <th style="text-align: left;">Emri latin</th> <th style="text-align: left;">Numri dhe shkronja e duhur</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>a) hithrat</td> <td>1) Euphorbiaceae</td> <td>a) - 3</td> </tr> <tr> <td>b) menta</td> <td>2) Amaryllidaceae</td> <td>b) - 4</td> </tr> <tr> <td>c) lulet zbkuruese</td> <td>3) Urticaceae</td> <td>c) - 5</td> </tr> <tr> <td>d) lulet qumshtore</td> <td>4) Lamiaceae</td> <td>d) - 1</td> </tr> <tr> <td>e) lulet narcize</td> <td>5) Fabaceae</td> <td>e) - 2</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: right;">___/5 p</p>		Emri popullor	Emri latin	Numri dhe shkronja e duhur	a) hithrat	1) Euphorbiaceae	a) - 3	b) menta	2) Amaryllidaceae	b) - 4	c) lulet zbkuruese	3) Urticaceae	c) - 5	d) lulet qumshtore	4) Lamiaceae	d) - 1	e) lulet narcize	5) Fabaceae	e) - 2		
Emri popullor	Emri latin	Numri dhe shkronja e duhur																			
a) hithrat	1) Euphorbiaceae	a) - 3																			
b) menta	2) Amaryllidaceae	b) - 4																			
c) lulet zbkuruese	3) Urticaceae	c) - 5																			
d) lulet qumshtore	4) Lamiaceae	d) - 1																			
e) lulet narcize	5) Fabaceae	e) - 2																			

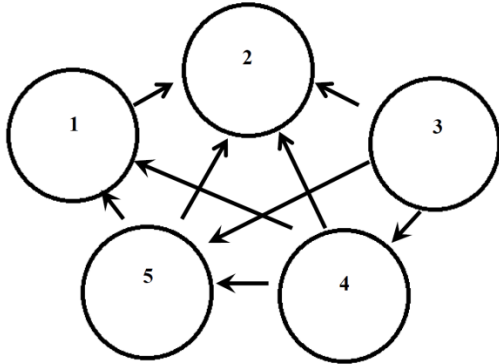
9. Skema paraqet biocenoze të llojeve të ndryshme të cilat mund të lidhen me marrëdhënie të ndryshme në biocenoze.

a) Lidhni llojet me shigjeta që të mund të formoni një rrjetë e cila do ta tregojë transportin e materies dhe energjisë në biocenoze duke i realizuar kushtet e ardhshme:

- A) Popullacini me numër 2 i takon llojit të zbërthyesit
- B) Popullacioni me numër 5 i takon llojit të gjithckangrënësit
- C) Popullacioni me numër 1 i takon llojit i cili kryesisht është mishngrënës
- D) Popullacioni me numër 3 i takon një lloji të prodhuesit
- E) Popullacioni me numër 4 i takon një lloji i cili është konsumator i rendit të parë ?

b) Nëse popullacioni i llojit me numër 3 i takon mbretërisë së bimëve ,si quhet lloji i popullacionit i shënuar me 4 ?

a) _____ b) Barrengrenes /herbivor _____/1 p

___/9 p

___/10 p

10. Në qoftë se gjinden në ambient me kushte optimale,bakteriet shumohen shumë shpejtë .Për shembull do ta marrim bakterien *Echerichia coli* e cila gjatë kushteve optimale zhvillohet cdo15 minuta.Duke e marrë parasysh këtë informacion ,sa bakterie do të formohen në periudh prej 36 orëve?

Përgjigje :

15min= 2 bakterie (1 ore = 16 bakterie) (3)

36 ore x 4 cikël = 144 ciklet - 2¹⁴⁴ (2)

___/5 p

11. **Taksonomija** dhe **sistematika** janë dy koncepte të cilat përdoren për identifikim dhe përshkrim të organizmave të gjalla. **Taksonomija është dege e sistematikes**. Në disipinën shkencore **sistematika** , tek organizmat e gjalla hulumton **lidhjen,zhvillimin filogjenetik dhe istorie evolutiv** , ndersa nishanet kryesore në **taksonomine** janë **identifikimi, klasifikimi dhe emerimi**.

___/1 p

12.Rrethoni fjalinë e saktë !

- a) stimul-organe shqisore impuls-nerva shqisore
- b) organe shqisore-stimul-impulse nervore-nerva shqisore
- c) stimul – impuls nervor – nerva shqisore – organe shqisore
- d) asnjëra prej të lartpërmendurave

___/1 p

12. Iva bën shëtitje me bicikletë. Më poshtë është treguar një grafikoni për distancë i cili e përshkruan të gjithë udhëtimin e saj deri te parku dhe anasjelltas. Me informacionet që i ke në dispozitim mundohu të ju përgjigjesh pyetjeve :

a) Sa kohë ka zgjatur periudha e pushimit ,saktësisht e qetësimit? (2)

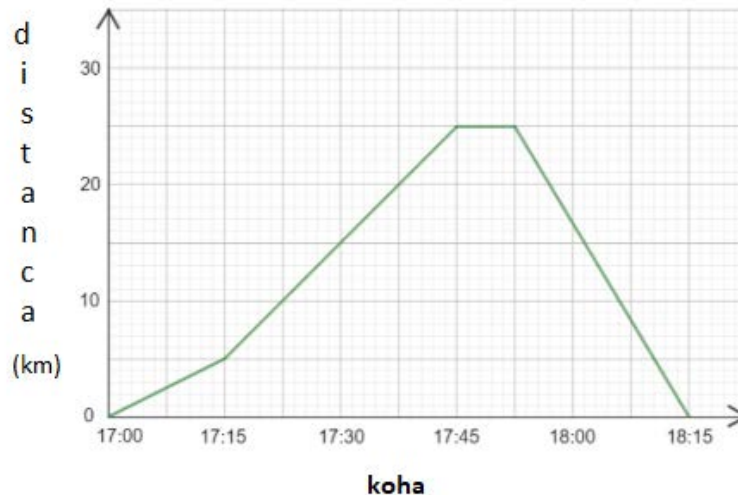
Përgjigje : 7,5 min

b) Sa është gjatësia totale e udhëtimit (në orë dhe km ? (2)

Përgjigje: 1h и 15min/25km

c) Cila është shpejtësia mesatare e shpejtësisë në km/h në periudhën prej 17:15 dhe 17:45? (2)

Përgjigje: kohezgjatja eshte 30мин=0,5h, ajo eshte boshti x , ndersa rruga eshte 25km, тоа е у оската, ге don te thote ге eshte 20/0,5=40km/h

___/6 p

13. Shënoni emrat popullore dhe emrat latin të organizmave të cilat janë cekur në kolonën e parë të tabelës !

	Emri popullor	Emri latin
Metilik i madh	<u>Krimbi i sheshte</u>	<u>Plathelminthes</u>
Krimb njerëzor	<u>Krimba te mbeshjtjellur</u>	<u>Nemathelminthes</u>
Trypanosoma	<u>Flagjelume</u>	<u>Mastigophora</u>
Plasmodium	<u>Sporozoat</u>	<u>Sporozoa</u>
Ndryshk Parazit te bimët	<u>Kepurdha kolonijale</u>	<u>Basidiomycetes</u>

___/5 p.

14. Numëro tri grupe (lloje dhe /ose klasa) të bimëve ku është e pranishme simetria bilaterale/radiale e trupit.

Bilaterale :	<u>Plathelminthes, Nemathelminthes, Bivalvia, Cephalopoda, Arthropoda.</u>
Radiale :	<u>Porifera, Cnidaria, Echinodermata ne perjashtim te tranqujve detar .</u>

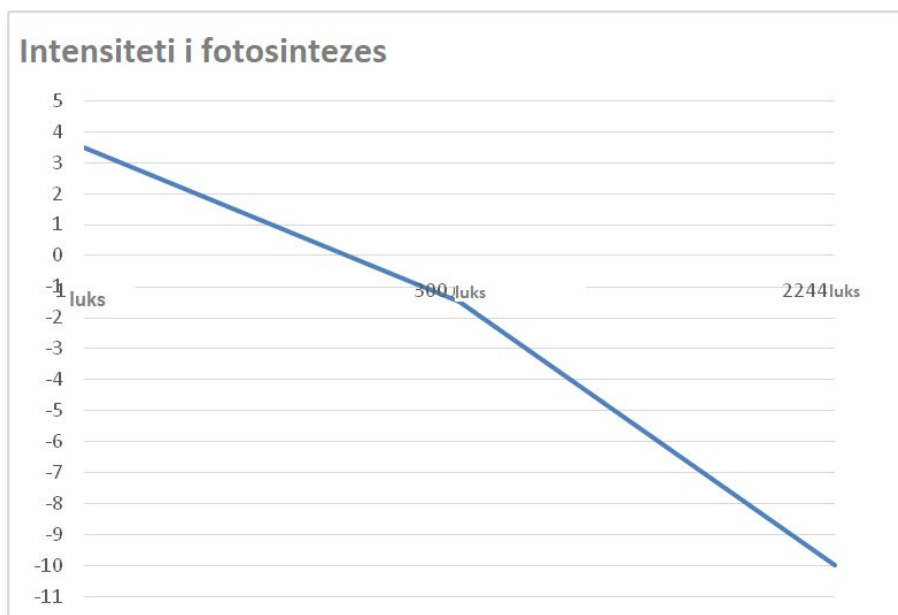
* Trangujt detar janë grup e vetme e organizm. jokurrizor te cilat kane fituar simetri bilaterale me vone.

___/6 p

15. Në intensitetin e fotosintezës së bimëve ndikojnë më shumë faktorë ekologjik por më të rëndësishëm janë drita dhe temperatura. Në një eksperiment, me aparat për matjen e intensitetit të dritës-luksemetër , janë matur vlera në tri vende : në errësirë , në dritë të mjaftueshme dhe në dritë të plotë .Në ato vende në enë prej xhami janë vendosur bimë të llojit të njejtë dhe për kohë të caktuar është matur intensiteti i

fotosintezës te bimët ,prej matjes së sasisë së CO₂ në enën e gjamit. Shënoni rezultatet grafikisht në qoftë se e di se :

	Ne erësirrë	Në dritë të mjaftueshme	Në dritë të plotë
Intensiteti i dritës (e matur ne luks)	1 luks	300 luks	2244 luks
Intensiteti I fotosintezvs (e matur në mg CO ₂)	3.50	-1.5	-10

(6)

Shtesë, në kolonën e dytë të tabelës shëno përgjigjen me S (e saktë) dhe J (jo e saktë) (6)

a) Me zmadhimin e intesitetit të dritës rritet intensiteti i fotosintezës	S
b) Intensiteti i dritës ndikon në ngjyrosjen e luleve të bimës	J
c) Drita paraqet faktor i kufizuar për bimët	J
d) Bima e vendosur në dritë mesatare fotosintetizon njejt sikur qe frymon	J
e) Bima e vendosur ne errësirë në eksperiment absorbon më shumë CO ₂	J
f) Bima e vendosur në dritë të plotë direkte liron më shumë CO ₂	J

___/12 p

16. Plotësoni vendet e zbrazëta !

Frymëmarrja është njëra prej proceseve primare biologjike prej të cilës ndikon funksionimi normal i të gjithë funksioneve të kafshëve. Frymëmarrja paraqet **shkëmbim i gazrave** në mes të organizmit dhe mjedisit të jashtëm. Shkëmbimi i gazrave përfshin frymëmarrjen e jashtme – **lirimin e dioksid karbonit** në mjedis dhe **pranimin e oksigjenit** nga ajo. Zhvillimi i materieve në qelizë zhvillohet në **mitokondrie** dhe quhet **frymëmarrje qelizore**.

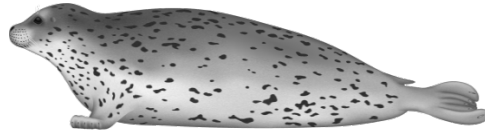
___/5p

17. Në tabelën e dhënë me fotografi të kafshëve cilat i takojnë klasës **sisorrë (me mbështetje)**. Në fushat e zbrazëta në tabelë shënoi emrat e kafshëve dhe grupës të cilës i takojnë !

Emri i kafshes: Tapir

Grupa: Njethumbor

Emri i kafshes: Foka

Grupa : ujqor / sisore detar

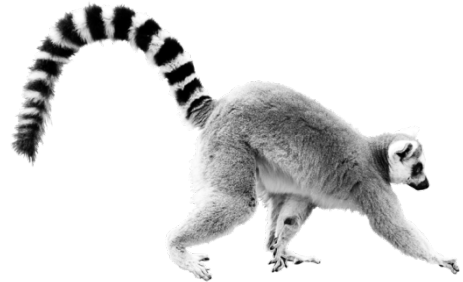
Emri i kafshes : Vjedhull

Grupa : perbindesh

Emri i kafshes : lope deti

Grupa : ujqor / sisore detar

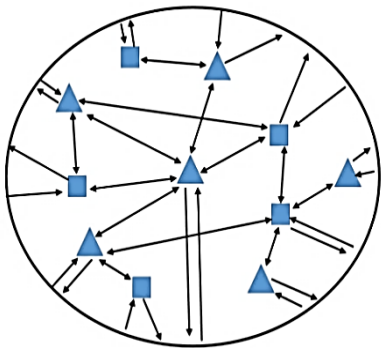

Emri i kafshes : lemuri

Grupa : gjysem majmun

___ / 6 p

18. Në fotografinë e dhënë katrorët janë simbole të cilat i paraqesin kafshët ,ndërsa trekëndëshat bimët.Ato së bashku ndodhen në mbrendësinë e një rrethi i cili paraqet një ekosistem. Shëno marëdhënien të cilën e simbolizon secila shigjetë:

- a) Nga e jashtmjka kah mbrendësia e rrethit: akcion
- b) Shigjeta me dy kahje: koakcion
- c) Nga mbrendësia kah e jashtmjka e rrethit :reakcion

___ / 3 p

19. Rretho përgjigje të saktë ose jo të saktë !

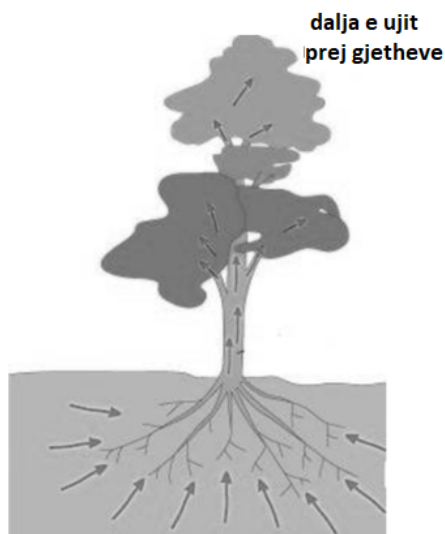
a) Grupë më të madhe të zogjëve kanë këngëtarët.

S

b) balena është peshk kërcor i cili ushqehet me plankton	S
c) Homo sapiens është sisor me mbështetje	S
d) Salmo letnica është peshk me pendë të kuqe endemik	J
e) Mushkerit tek ujqorët janë të ndërtuar në mënyrë primitive	S
f) Zvarranikët janë kurriozorë të vërtetë toksorë të thatë tek të cilët lajmërohen rregullime në sistemin e frymëmarrjes dhe cirkulator.	J
g) Irriqi i takon grupës së brejtësve.	J
h) Bretkocat kanë dy palë bajame,të pasmet i kanë të adaptuar me kërcim,dhe në mes të gishtave nuk ndodhet lëkurë e hollë për notim.	J
i) Zvarraniket kanë prejadhje nga zvarranikët primitiv.	S
j) Fazanët i takojnë grupës së pulave .	S

/10 p.

20. Sipas fotografisë ,përgjigju në pyetjet e ardhshme me PO ose JO .Në qoftë se përgjigjja është JO, shënoje përgjigjen e saktë !

Pyetje	Përgjigje
a) A e tregojnë shigjetat lëvizjen e materieve ushqyese përgjatë bimës ?	<u>a) jo , eshte paraqitur proces i transpimit /levizjes se ujit pergjate bimes,/avullim/sekretim.</u>
b) Në kushte me shi , uji te bimët hynë përmes të gjithë bimës ,ndërsa avulli i ujit lishohet prej kërcellit ?	<u>b) jo ,uji hynë prej rrenjes ,ndërsa lirohet prej gjetheve/stomeve .</u>

/2 p